

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

XXII. De causis à solutione debitorum excusantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](#)

C A P U T XXII.

De causis à solutione debitorum excusantibus.

I. **C**OPLURES causæ sunt à debitorum solutione dispensantes, quales sunt extrema debitoris necessitas, periculum sanitatis, aut status, aut fortunarum, remissio creditoris, solutio facta creditori creditoris, interitus rei debitæ in specie contra culpam, compensatio cum altero debito, cessio bonorum, securitas debitoris ne bis solvere compellatur, prescriptio, compositio cum Summo Pontifice circa quedam debita. Aliquas ex his difficiliores huc elucidabimus.

II. Jactura bonorum superioris ordinis excusat à restitutione. Tres sunt bonorum ordines: infimus, ut pecunia & res pecunij aestimabiles: medius, ut honor & fama: supremus, ut libertas, vita, virginitas, sanitas, membrorum integritas.* In cap. *Officii*, de penit. & remiss. queritur de uxore adultera, quæ marito supposuit filium adulterinum: ibique decernitur mulierem non teneri suum scelus prodere nisi in Sacramento, & admitti debere ad penitentiam. Glossa ibidem asserit justam quidem esse mentis causam, & aliunde in foro externo fidem illi habendam non esse, juxta l. *Filiū*, D. de his qui sui, vel alieni juris sunt, quæ fundat juris presumptionem, partum durante matrimonio natum esse legitimum, si contrarium evidenter non constet. Idque asserunt Martinus Navarra Manual. cap. 17. num. 89. Petrus Navarra lib. 2. cap. 4. part. 2. dub. 9. Bonacina de matrim. quæst. 4. puncto 15. num. 20. & alii communiter, hoc statuentes quod adulteri non tenetur mulieri credere filium ex se conceptum esse, quantum juranti, et si magna sit prolis cum adulterio similitudo, quia sunt signa ejusmodi valde incerta: neque filium matri asleveranti fidem habere debere, ita ut possit hæreditatem sibi retinere: solam verò matrem quæ certò seit prolem esse adulteram, teneri damnum, ut melius poterit, ex propriis paraphernalibus supplere. Sed si adulteri indubitanter credit ex se conceptum esse adulterinum filium, tenetur ex conscientia cum muliere concurrere in solidum ad refarcendum familias damnum. Ipsam quoque matrem eniti debere quoad potest, ut adulterinus partus Religionem ingrediatur quæ non succedat in bona paterna; & cùm duo adulteri propriæ culpæ damni causam dederint, damnum ilatum resarcire debent.] Potest ergo differri solutio dum pericitur honor, vel fama, aut vita, aut valetudo, si ea jactura futura sit gravis, non si levis. Attamen non licet debitori

XXX

debitori

bitori etiam ob illas graves jaēturas differre solutionem, si è dilatione similis jaētura impendeat creditori: nam in danno pari potior est conditio creditoris. Et ideo is qui per calumniam aēgit innocentem ad famę, aut vita periculum, si non potest alia viā sufficienter occurri, tenetur suam manifestare calumniam, etiam cum pari vitæ, aut honoris periculo, Quia in pari causa potior est innocentis quam criminose diffamantis conditio. Hoc tamen intellige modò suam declarando nequitiam, liberatus sit innocentem: nemo enim tenetur ad inutile opus cum proprio gravi incommodo. At ubi ex præsenti solutione debitor multè notabilius damnum sustinet quam creditor, ut si ad solvendum necesse nunc esset domum, aut agrum vendere citra dimidium justi pretii, licebit in tempus opportunius hanc differre solutionem.

III. Similiter neque tenetur debitor ut statim restituat, instrumenta vendere artis suæ, quā vitam sustentat; neque corpori suo, aut liberis suis necessaria, ut vestes & lectuli stragula. Neque tenetur vir nobilis ita destituere ut mechanicam artem exerceat, aut se alterius famulatu loco: verū tenetur se ad strictam reducere parcimoniam, quantum necesse erit ad solvendum sine status jaētura. Porro grave debitoris damnum pro quo differri solutio possit, computant Rebellus & Bonacina illud quod creditoris damnum duplo excedit.

I V. Verumtamen si mercator, aut artifex multis oppressus debitis intendant per vices restituere, tum parcissimè quoad poterit vivendo, tum lucra sua professionis accumulando ad creditorum satisfactionem, hic non erit obligandus ad excidendum de statu etiam male acquisito; & quanvis restitutioni adstringatur ex suo delicto, cum melius hac ratione suis etiam creditoribus consulat, tametsi cum aliqua dilatione, quam si rebus suis omnibus distractis se aliquid deinceps lucrandi facultate privaret, ut recte docent Adrianus in 4. dub. 6. Laiman lib. 3. seet. 5. tract. 2. cap. 12. num. 2. & alii. Si tamen sit debitor ex delicto, tenebitur juxta ea quæ superiori capitulo docui, nova damna in se suscipere quæ creditores incurrit ex ejus dilatatione solvendi, etiam ratione lucri cessantis.

V. Cessione bonorum non liberatur debitor ab obligatione solvendi quod reliquum est, ram in interiori quam in exteriori foro, l. 4. D. de cess. bon. adeo ut compelli possit ad laborandum juxta personæ suæ statum. Duotamen consequitur juris beneficia. Primo ut non possit carcere includi pro debitis pecuniariis; & si antea inclusus erat, dimittendus sit liber, l. 1. C. qui bon. ced. poss. Secundo ut si post cessionem aliquid acquirit, non amplius conveniatur quam in quantum facere potest, relictis quibusdam ei necessariis juxta personæ illius statum & qualitatem, l. 4. & 6. D. de cess. bon. Gravatus ære alieno potest in foro conscientia, sive ante, sive post bonorum cessionem ea servare quæ ad sui & liberorum sustentationem, uxorisque necessaria sunt, tametsi in externo foro durius ageretur.

cum

ecum illo. Sylvester verbo *Restitutio* 7, quæst. 6. Navarra Manualis cap. 17. num. 86. Lessius lib. 2, cap. 16, dub. 3. Laiman loco cit. num. 5.

V I. Præscriptio restituendi obligationem perimit; introducta est enim à Jure in bonum publicum & quietem civium & familiarum, ut differat Aulus Gellius lib. 4. noct. Attic. cap. 13. eamque ut necessariam Solon legisbus suis approbavit, teste Plutarcho in ejus vita: & expedit ne rerum dominia in incerto sint, l. i. D. de usur. & §. 1. de usucap. His adde, saepe contingere privatis, aut publicis calamitatibus, ut memoria & probationes ac defensiones Actorum petitionibus opposita dispersantur, præsertim in privatissimis familiis, quibus instrumentis antiquissima jura immutata olim fuissent, aut redempta, aut transactionibus, vel compensationibus, vel Judicum sententiis stabilita: quo sit ut si non succurreret præscriptio, pleræque private familie injusta damna subirent, perditisque exceptionum suarum titulis opprimerentur.

V I I. Ad legitimam præscriptionem opus est ut simul quinque conditiones concurrant. Prima est continuata possessio; sine possessione enim non currit præscriptio, cap. 3. de reg. jur. in 6. Secundò rei capacitas ut præscribi possit, qualem non habent res sacræ, res sanctæ, seu publicæ, jura Ecclesiastica: unde fit ut laici non possint præscribere jus cognoscendi aut judicandi causas Ecclesia, jura decimarum, primitiarum, oblationum, aliaque spiritualia, cap. *Causam*, de præscript. Tertiò bona fides; possessio enim mala fidei nullà temporis diuturnitate præscribit, cap. *Possessor*, de reg. jur. in 6, cap. fin. de præser. Tametsi enim Jure Civili possessor mala fidei tutus sit præscriptione triginta annorum, l. *Sicut*, C. de præser. 30. vel 40. annor. non tamen est tutus Jure divino. Quartò probabilitè præsumptus titulus; nam si certus esset, transferret utique dominium, non expectata præscriptione. Quintò tempus lege definitum, quod est triennium in usucapione mobilium. §. 1. Instit. de usucap. tam in usucapione mobilium Ecclesie non sacram, quam bonorum laicorum, authent. *Quas actiones*, C. de sacros. Eccles. Ad præscriptionem autem bonorum immobilium privatorum cum titulo requiruntur anni decem inter præsentes, & viginti inter absentes; sed sine titulo anni triginta requirantur, modò non constet rei faulæ mala fide acquisitam, cap. fin. de præser. & cap. 2. de reg. jur. in 6. Qui triginta anni requiruntur etiam in præscriptione mobilium; dictum enim triennium supponit probabilem & apparentem titulum, l. *Sicut*, C. de præser. 30. vel 40. annorum, & l. fin. C. de præser. longi temp. Institut. de usucap. & cap. *Cum Sanctorum*, de præser. Tertius possessor in quem translata fuit rei oppignorata proprietas præscriptis adversus creditores hypothecarios decennio inter præsentes, & viginti annis inter absentes; fine præjudicio tamen personalis actionis, quæ salva manet adversus debitorem & ejus hæredes, l. i. & 2. C. si adversus creditor. Cæterum si tertius possessor causam habuerit à mala fidei possessore, nocebit ei mala fides autho-

ris sui : nemo enim plus juris in alium transferre potest quam ipse habeat , l. *Nemo plus juris* , D. de regulis juris. Itaque non juvabitur præscriptione decem , aut viginti annorum , authent. *Male fidei* , C. de præscr. longi temp. Jus tamen Civile in dicta authenticas , & in l. *Sicut* , C. de præscr. 30. vel 40. annorum , indulget isto etiam casu præscriptionem annorum tringinta , quæ tamen non liberat in foro conscientiae , cap. *Possessor* , de regulis juris in 6.

VIII. Denique ad præscribendas res Ecclesiæ immobiles anni requiruntur quadraginta , tam Jure Civili , authent. *Quas actiones* , C. de sacro. Eccles. quam Jure Canonico , cap. *De quarta* , cap. *Iusti* , capite *Quia indicante* , de præscr. & cap. *Accidentibus* , de privilegio. Papotit. de præscriptionibus , arresto 1. Solique Romana Ecclesiæ indulgetur privilegium ne adversus eam nisi centum annis præscribatur , C. ut Ecclesia Romana cent. ann. gaudeat præscr. Sancit vero authent. *Quas actiones* , sic : *Quas actiones alias decennalis* , *alias vicennialis* , *alias triennalis* præscriptio excludit , ea si religioso loco competant , quod quadraginta annis excluduntur , usucacione quadriennii , vel triennii in suo robore durantibus . Sola Romana Ecclesiæ gaudent centum annorum spatio , vel privilegio. Quæ Justiniani Constitutio confirmatur cap. penult. & ult. 16. quest. 3. Tempus autem præscriptioni requisitorum necesse est fuisse pacificum , neque per ullam litis contestationem , tamen non prosequitam , interruptrum , cap. *Illud* , de præscr. Quo fit ut nec pluribus sacerulis res possella præscribere queat , moventibus adversariis litis contestationem ante singulos annorum triginta decursus.

IX. Existimant Ferrerius ad Guidonem Papæ quest. 406. Oliva lib. 1. cap. 6. Faber in suo Codice de præscr. 30. vel 40. ann. definit. 20. annuas pensiones in perpetuum per ultimas voluntates piis quibuscumque locis vel operibus relietas vim adeo habere indecipientem , ut ipsam centenariam præscriptionem excludant , per legem *Sancimus* 45. §. Si vero aliqua 9. C. de Episc. & Cleric. Et licet authent. de Ecclesiast. tit. seu novella 131. cap. 6. quæ centenariam olim indultam Ecclesiis præscriptionem abrogat , sit posterior dicta lege *Sancimus* , non tamen esse ejus legis revocatoriam ; sed tantum legis *Ut inter* , C. de sacro. Eccles. Etenim neque lex *Ut inter* , neque dicta novella 131. unde deducta fuit authentica *Quas actiones* , C. de sacro. Eccles. quidquam speciatim meminerunt de perpetuis ad pias causas relictis pensionibus annuis. Unde concludunt præfati Doctores , dictam l. *Sancimus* , quæ sola decernit de annuis ac perpetuis in favorem piæ causæ pensionibus , non fuisse à posteriori Justiniani novella antiquatam. Quidquid hac de re sit , admodum periculostum est , & hominum nequitia expostum tam prolixas introducere præscriptiones , quarum decursu privatrum defensionum & exceptionum instrumenta facillimè & quam sapientissime disperduntur , & præterea facillimè falsa instrumenta in favorem piæ , ut prætexitur , causæ ceduntur & fabricantur , postquam Notarii & testes infallis.

Falsis illis tabulis nominati ante multos annos ē vivis sublati sunt. Constat certè ex Procopii & Suidæ testimoniis, Tribonianum qui legum Justinianearum præcipius author extitit, fuisse virum avaritiae foribus contaminatissimum: quinimò Constitutiones illas qua Ecclesiæ, aliisve piis locis centenariam indulgent præscriptionem, fuisse pretio emptas per flagitosissimum Emissoræ Ecclesiæ œconomum, ad eludendam solam, quæ multis priyatis familiis supererat, defensionem, postquam œconomus illius Ecclesiæ per insignem & industrium falsarium Priscum Emissum plurima falsa veterum obligationum instrumenta pro illa Ecclesia fabricari fecerat, ut narrat Suidas in voce *Priscus Emissus*. Ejudem Triboniani perversitas causam dedit funestissimæ Constantinopolitanorum seditioni.

X. Compositio quoque solvendi obligationem tollit, & locum habet quando ignoratur cuinam sit restituendum, sive orta sit obligatio ex re accepta, sive ex injusta damnificatione, sive ex conventione. Ratio est, quia quando incertum est cuinam restitui debat, fieri debet restitutio pauperibus. Itaque cap. *Cum tu*, de usur. ea quæ usuris acquisita sunt, quorum ignorantur domini quibus restituenda essent, jubentur erogari pauperibus. Quam Juris dispositionem communiter extendunt Doctores ad debita sine culpa: idque confirmat optima legum interpres consuetudo apud Romanam Curiam, in qua Papa dispensare ac componere solet, ut debitor in totum, aut in partem eximatur ab incertorum restitutione quæ pauperibus, vel Ecclesiæ fieri deberet. Quando verò constat cuinam, sive particuli, sive communitati sit restituendum, invalida est compositio obtenta ab Apostolica Sede. Primū, quia Papa non est dominus, neque dispensator, sed tutor potius & defensor bonorum Fidelium. Secundò, quia quæ jure naturæ debentur, non possunt positivo jure immutari. Atqui debita certa propriis creditoribus certis jure naturæ solvenda sunt, & non aliis, nisi de horum consensu. Attramen in criminis peccata, ut apostasia, hæresis, deprædationis, & ob jus repressaliarum aut compensationis, ut in Infidelibus qui res Christianorum iuvalerunt, aliave ex causa justa & rationabili, potest Pontifex ejusmodi credidores jure suo spoliare, & illud sive in causas pias, sive in ipsum debitorem transferre.

XI. Quaritur, si adhibitā omni necessariā diligentia ad reperiendum rei restituendæ dominum, cùm hic reperiri non potuisset, solutio demum facta sit pauperibus, & postmodum dominus, seu creditor compertus fuerit, an huic quoque teneatur solvere qui jam pauperibus solvit? Respondent unanimiter Doctores, nihil amplius ab illo deberi, quanvis præcedens obligatio fuisset ex delicto injustæ acceptiois: quia suam culpam purgavit, cùm ad eam expiandam jam fecerit quidquid rationaliter ab se poterat exigi. Molina disp. 747. num. 4. Lessius lib. 1. cap. 14. dub. 6. num. 43. Azo-rius 3. p. lib. 4. cap. 26. quæst. 1. Bonacina de restit. disp. 1. quæst. 3. punct. 4. num. 17.

XII. Non esse absoluta necessarium ut restitutio incertorum pauperibus facienda fiat consilio Episcopi, Parochi, vel Confessorum, sed quicumque debitorem pro suo arbitrio post adhibitam debitam diligentiam posse se hoc onere sublevare per seipsum pauperibus distribuendo, docent Sylvestris verbo *Restitutio* 8. quæst. 5. Angelus eod. verbo 2. §. 14. Navarra Manualis cap. 17. num. 92. Lessius lib. 2. cap. 14. num. 47. Panormitanus in cap. *Cum sit*, de Judæis, S. Antoninus 2. parte, tit. 2. cap. 4. Armilla verbo *Causa*, num. 9. & verbo *Restitutio*, num. 38.

C A P U T X X I I .

Ordo in restitutione servandus.

I. Vix plures in solidum restitutioni adstringuntur, observandus est hic ordo, ut primum teneatur is qui rem habet in sua adhuc substantia existentem, aut certè aequivalenter, putat si ex aliena re jam consumpta factus est ditor. Hoc vero non restituente, tenetur secundo ordine is qui damnum alteri fieri mandaverit, utope causa dampni principalis: qui autem sub eo damnum fecerit, instrumentalis est causa. Tertio ordine venit qui alio mandante damnificavit, Quartus is qui consuluit, Quintus ille qui sciens damnificantes recepit. Sextus is qui cum teneretur ex justitia proprio officio, non impedivit damnum, juxta illud effatum Rom. 1. *Digni sunt morte non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

II. Quando tenentur omnes & singuli in solidum, si ille restituit qui fuit damni causa principalis, ad nihil tenetur causæ minus principales, neque erga personam damnificatam, neque erga authorem damni principalem. Sed si una ex minus præcipuis damni causis restituit, causa principaliors tenetur indemnum facere illum qui restituit; ad nihil vero tenetur erga eum qui latus fuerat, nisi post penalem Judicis sententiam. Ratio est, quia bona fides non patitur ut bis idem exigatur, I. *Bona fides*, D. de reg. jur. Minus vero principalis causa ex quo restituit, succedit in locum ejus qui damnum passus fuerat, ut jus habeat parem exigendi summam à præcipuo damnificante, cuius per suam solutionem negotium utiliter gessit, I. *Cum pecuniam* 45. D. de negot. gest.

III. Inde sequitur, restituzione facta ab eo qui rem alienam penes se detinebat, si nihil aliud illatum fuerat damni reliquos liberari. Item restituente illo mandante, qui sive auctoritate status sui, sive etiam per oblationem, vel promissam pecuniam alterum ad damnum faciendum adegit, sublevari